

«Deixant a banda ideologies»

Universitat i catalanitat s'apleguen en una de les obres més completes dedicades a l'estudi de la nostra cultura dins el context europeu. Miquel Batllori ha trobat en moltes ocasions el reconeixement a un treball dens i rigorós.

Assumpció Maresma

Miquel Batllori i Munné va néixer a la plaça de Catalunya de Barcelona l'any 1909. Es llicencià en història i en dret i l'any 1928 entrà a la Companyia de Jesús a Gandia. El 1932, en ser dissolta la Companyia, es traslladà a Itàlia, on es llicencià en filosofia. L'any 1940 es llicencià en teologia. Del 1941 al 1947 va residir a Mallorca, on fou professor d'un col·legi de l'orde. Més tard, tornà a Itàlia, on va ser director de l'Institut Històric de la Companyia a Roma. Des de 1952, és professor d'història moderna de la Facultat d'Història de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, també ha dirigit la important publicació dels jesuïtes *Archivum Historicum*.

Totes aquestes referències biogràfiques no abasten ni de molt lluny la intensa activitat del pare Batllori.

Historiador de la cultura, d'una inubornable catalanitat i d'una indiscutible universalitat —tal com ha dit Pere Lluís Font—, ha rebut recentment la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya. En l'acte de lliurament de la màxima distinció, Pere Lluís Font el va definir en una esplèndida glossa de la qual destacarem una altra precisa observació: «Aquest gran senyor de la cultura té alguna cosa —o bona cosa— de l'*uomo universale* de les grans hores florentines».

—¿Li puc preguntar per què es va fer jesuïta?

—Vaig dubtar-ho molt. Quan vaig sortir del col·legi, dubtava. Vaig anar, doncs, a la Universitat i em vaig llicenciar en història i en dret. Només després d'aquests tres anys d'Universitat, em vaig decidir.

—Veure que vostè també ha dubtat en la vida és com traure'ns un pes del damunt. ¿Quins eren els seus dubtes?

DOMENEC UMBERT

«No crec gaire en la puresa de llinatges o de races».

—Ben clar: saber si aquell era el meu camí; la meua vida futura definitiva.

—En el seu llibre *Catalunya a l'època Moderna hi ha un apartat on descriu «la col·lecció pictòrica Batllori d' Orovio» feta pel seu pare. ¿Vostè va nàixer en una família de la burgesia culta?*

—Sí, però a la meua família hi ha

hagut gent de tota mena. Jo tinc una gran admiració i un gran respecte pel meu avi matern, Miquel Munné, tot i no haver-lo conegut. Era fill de pagesos, va anar-se'n a fer fortuna a l'Havana i s'hi casà amb una noia provinent de la petita noblesa d'origen basc. A la meua família Batllori hi ha també gent de l'estat pla, val a dir, de la burgesia mitjana, entroncada amb

gent provinent de la noblesa, tots fosos entre ells. Jo no crec gaire en la puresa dels llinatges i de les races.

—*L'any 1928 entra a la companyia de Jesús a Gandia. D'aleshores ençà, es dedica a la investigació històrica. Els seus treballs són nombrosos: Vuit segles de cultura catalana a Europa, Catalunya a l'època moderna, Balmes i Casanovas... També ha estudiat molt la família dels Borja...*

—Tinc planejats cinc o sis volums de cartes borgianes en llengua catalana o valenciana, com en diguin —en aquell temps ja en deien valenciana, i no pas per raons lingüístiques, sinó polítiques—. Els tres primers estan ja quasi enllestits.

M'he trobat, però, amb una sèrie de personatges, sobretot de València, que no havia pogut identificar. Això m'ha fet retardar molt la publicació prèvia de la genealogia dels Borja, treballada per Lluís de Cerveró i Gomis. Aquest erudit valencià havia recollit milers de documents dels arxius de València, que ha completat amb peces dels de Barcelona, Madrid, Roma i d'altres encara. Quan ja m'havia posat a fer el treball de revisió i de confrontació de documents, amb la col·laboració d'Empar Cuevas, una arxivera valenciana molt diligent i preparada, se'm va demanar urgentment per diferents bandes que intervingués en la publicació de l'Arxiu Vidal i Barraquer. Això ha retardat molt la publicació d'aquells volums borgians. Ara mateix, però, arribo de València, on hi ha molt d'interès a les institucions públiques i en els estaments universitaris per trobar col·laboradors idonis per a primfilar i enllestir l'obra de Lluís Cerveró.

—*Durant una època, a Roma, es deia amb cert ressentiment «la chiesa romana in mano dei catalani...»*

—Això va ser en temps d'Alexandre VI. Cal tenir en compte que després de la conquesta de Sicília pels catalans —tot i que van anar cridats pels sicilians, i també pels napolitans, enemics de la família dels Anjou, es va crear una mala fama, una mena de pre-llegenda negra dels catalans. En la *Divina Comèdia* mateix Dante passa de l'admiració envers Pere el Gran al blasme dels seus fills i de tots els catalans, de la lloança d'aquell «d'ogni valor por ò cinta la corda», a la befa de «l'avara povertà dei catalani». Benedetto Croce va veure molt bé que aquesta llegenda negra dels catalans fou el precedent de la llegenda negra antiespanyola.

DOMENEC UMBERT

«Moltes malvestats atribuïdes als Borja no tenen base documental».

—*La família dels Borja tenia fama de truculenta i disbauxada.*

—De la seva truculència estem molt poc documentats. Jo en dubto molt. En aquest punt els testimonis no em semblen fefaents. Moltes de les malvestats atribuïdes a ells no tenen prou base documental, i en gran part depenen de la malvolença que la prepotència dels Borja va crear a Itàlia. La disbauxa borgiana és certa. Hi ha casos molt greus, força documentats, però no és històric deformar els fets de la manera com foren presentats per exemple en aquell serial televisiu anglo-italià sobre els Borja, que també féu passar TV3. Jo accepto tot el que estigui comprovat. No n'amaré cap document. Però no puc tole-

rar els greus disbarats històrics d'aquell serial.

—*Com per exemple...*

—El cas del Duc de Nepi, que fa morir al cap de poc temps de nàixer, mentre que morí mig segle més tard.

—*¿Pot explicar-ne més?*

—Sí. Donar vides a tots els rumors dels ambaixadors i dels humanistes del temps, sense cap mena de crítica seriosa; rabejar-se en la sensualitat de Lucrecia i relliscar damunt les seves qualitats positives, etc., etc.

—*¿D'on ix la mala fama dels Borja?*

—En gran part, de la política nepotística de Calixt III i d'Alexandre VI. En molts consistoris per als nomenaments dels cardenals, tots o quasi tots eren valencians, i, en la major part, familiars o emparentats amb ells. Això els va crear fortes enemistats, sobretot en uns moments en què començava un primer sentiment de nacionalitat italiana, que farà seu Juli II, el gran enemic dels Borja.

—*¿Es parlava català a Roma?*

—Sobretot del temps d'Alexandre VI hi ha una documentació catalana o valenciana —com vulgueu— molt abundosa. Fa la impressió que la llengua del papa era la llengua més íntima de la cort pontifícia. La parlaven i l'escriuien no solament els valencians i els catalans, sinó també alguns aragonesos residents a Roma.

No solament hi ha lletres catalanes bastant refinades, escrites per gent eclesiàstica i per cavallers d'una certa cultura, sinó també cartes i escrits de servidors, de cuiners i d'escuders incultes, però que empraven un llenguatge popular extremadament colpidor i expressiu.

—*¿Quina és la seva orientació a l'hora de la investigació històrica?*

—Tinc una clara predilecció per la història de la cultura, però sense excloure la història política i econòmica que en condiciona l'evolució. La meua orientació és deixar de banda tota ideologia —les considero, totes, perjudicials i perjudicials— i fer una recerca profunda de la història de la cultura catalana i de la seva penetració i extensió, sense deixar de banda la correspondència entre aquella i les cultures d'altres àrees hispàniques i europees. No es pot fer exclusivament la història de la cultura a Catalunya i a tota la Corona d'Aragó, aïllada del seu ambient europeu. És molt important escatir-ne les relacions i les interrelacions. Només així podrem copsar el sentit que tenen les

**LA UNITAT
LA NOSTRA UPV
ALTERNATIVA**

**UNITAT DEL
POBLE UPV
VALENCIA**

2° CONFERÈNCIA./ VALÈNCIA, 25-26 GENER 1986

DOMÈNEC UMBERT

«No sempre les raons culturals s'harmonitzen amb les polítiques».

actituds dels nostres reis ja des del segle XIII, davant i contra el Pontificat romà com a potència política. Són d'una modernitat sorprenent, a partir de Pere el Gran i de la dinastia catalana de Sicília, sobretot.

—Vostè també ha estudiat sant Vicent Ferrer...

—Sí, quan era a Gandia, anàvem a estiuejar a l'antiga ermita de Sant Vicent a Agullent, i m'hi vaig interessar molt. Llavors ja havia llegit els seus sermons, que havia començat de publicar el canonge Sanchis i Sivera. Allà em va interessar, sobretot, l'interès del poble per sant Vicent Ferrer, per la seva predicació, com si es tractés d'un personatge encara vivent. A Itàlia vaig copsar la importància i la influència dels seus escrits llatins arreu d'Europa, potser per la seva síntesi d'espiritualitat dominica i de profetisme franciscà. Ell era professor de teologia tomista i predicava la propra vinguda de l'Anticrist. Trencava els esquemes apriorístics de Torras i Bages. Era assenyat a la càtedra i arrauxat a les trones, els camps i les places d'arreu d'Europa.

—Vostè era membre del Consell Assessor de Cultura del conseller Rigol, ¿pensa continuar-hi?

—Només continuaria dintre un altre Consell Assessor igualment pluralista i pluridimensional.

—¿Des de la seva experiència com a membre del Consell Assessor de Cultura de la Generalitat de Catalu-

nya, com veu o què en pensa de l'exclusió de Joan Fuster del Consell Assessor de la Generalitat valenciana?

—Ni tan sols he vist la llista dels assessors del Consell valencià. Per tant, m'és difícil de judicar. Raons culturals em fan lamentar l'absència de l'amic Joan Fuster. Però la història m'ha fet veure que no sempre les raons culturals s'harmonitzen amb les raons polítiques.

—Per acabar, ¿quin és el paper de cadascun dels Països Catalans en la cultura catalana actual?

—M'és difícil de dir-ho, perquè des de l'any 1947 visc normalment a Roma. Des que vaig sortir de Mallorca, on vaig viure des del 41 fins al 47, ha anat evolucionant molt, en tots els aspectes, tant en l'ordre del pensament com en el literari i en l'històric. S'hi sent néixer un neoculturalisme, parió de la resta d'Europa. Encara que l'abundor de certes publicacions pot fer la impressió d'un predomini de determinades tendències, cal preguntar-se de quins centres provenen i quina transcendència assoleixen, val a dir, què valen com a ideologia i què com a mentalitat, quina n'és la vàlua intel·lectual i quin el valor social. □

HOMENATGE 'NACIONAL ALS PATRIOTES MORTS EN COMBAT.

MARTÍ MARCO
Barcelona, 26-I-1979

FÈLIX GOÑI
Barcelona, 2-VI-1979

TONI VILLAESCUSA
Alzira, 20-VII-1984

QUIM SÀNCHEZ
Barcelona, 16-XII-1985

Cotxeres de Sants · Ciutat de Barcelona
Dissabte 1 de febrer del 86, a les 8 del vespre

**MOVIMENT DE
DEFENSA DE LA TERRA**

**Comitès de Solidaritat amb
els Patriotes Catalans**

